

Lokodi Imre

JEPATYINA

Annyi biztos, Aladár bátyám a csodával határos módon kerül haza az orosz fogságból.

Tapasztaljuk, hogy erről a csodáról ő alig vagy egyáltalán nem beszél, érti ő, miért alig vagy egyáltalán, mintha mi is értenénk; tény, hogy hazatérése erősen ellentmond fizikai felépítésének, mert bár szóbelileg nincs hangoztatva, erősen nyilvánvaló, ilyen fizikumnak illene fronton, ha nem, akkor orosz fogságban maradnia, vagy ha tovább fokoznánk a lehetetlenséget: érthetetlen, Aladár bátyám mit keres a földön. Hazatérésén leginkább apja, Lajos sógor csodálkozik, mert úgy negyvenhat karácsonya táján végképp leírja a fiút, s egy kicsit szégyenkezve gondol vissza apához semmiképpen sem illő elszólásaira, mint például arra: amióta Aladár fiam nincs itthon, megállt a klozet szintje. Visszaszívni ilyesmit természetesen nem áll módjában, mert a kimondott szó úgy terjed, mint orosz tetű háború idején, kielégíti a gúnyolódók éhét, másrészt erősen meg van szólva Lajos sógor, üzenve is neki, verje a saját szarába a fejét, aki ilyesmiről beszél. Meséli Berta néni, Lajos sógorom éppen a szája miatt kap irgalmatlan ruhát, mert egy báli dulakodásba beavatkozó bizonyos Szabadkai nevű csendőralhadnagynak azt találja mondani, menjen dolgára, csendőr úr, mert úgy kivágom innen, mint a szart. Erről Ilon néném soha nem beszél, amikor felemlegeti a jó magyar világot.

Lajos sógornak esze ágában sincs üzenet szerint cselekedni, inkább feljebb emeli a klozet ülőkéjét, hogy ne bosszantsa fel magát reggeli dolgát végezve mindjárt fejés előtt, mert a vért pisilő tehén erősen rúgós, s ha nagyobbbat talál rántani a csecsén, az istenadta mindjárt kirúg kalimpába, mindig bordáján találva a jó sógort, hogy legalább hat hétig hordozza törött bordáit kofrácsként tartó Ilon néném szöttes törülközőkendőjét, s ha minden igaz, Lajos sógor ez idő alatt alvadt vért is köpjön.

Azt viszont nem írnám Lajos sógor számlájára, hogy nagy szájjal, hahotázva eladja Aladár bátyám esetét a félvak orosz nővel, mindig más és más színekkel tálalva bizonyos Jepatyinával megesett történe-

tet, miszerint Aladár bátyám partizánoktól erősen zaklatott hadművelési zónában látja meg Jepatyina pináját. Azért nem írom ezt a pletykát Lajos sógor számlájára, mert tudvalevő, Lajos sógorban nem áll meg a szó, akár a hólyagbeteg ember akaratán kívül nem várt helyen, nem várt pillanatban bepisil, úgy Lajos sógor szája állandóan fosik. Nem tudom, hogy ez a tünet népbetegség kategóriájába tartozik, vagy egyéni karakterek lazább esete. Ami pedig Aladár bátyámra tartozik, inkább hallgatott volna, orosz pináról nem beszélünk, legfeljebb a témát bizalmasan kezelő körben. Meg is kapja ezért a fejmosást Kicsi Ángi Pétertől, aki maga készíti fel bátyámat hadba vonulása előtt, hogyan kell viselkedni a fronton váratlan helyzetekben, mert Kicsi Ángi Péter az első háborút frizérként küzdi végig, s hazahozott tapasztalataiból időszerűvé konvertált tanácsokat jó szívvel osztogat, csakis hadviselést illetően. Fronthigiénia szempontjából akár szaktanácsnak is tekinthetjük a borbély meghagyását, Aladár bátyámnak mindenekelőtt legyen huszárzsírja. Ha a frizér jó szándékában valaki kételkedne, el tudom mondani, Kicsi Ángi Péter ott van a marosvásárhelyi állomáson, a frontra indulók bevagonírozásánál, előbb húz a hegedűjén valami mosórongylágy kesergőst, majd felkiabál Aladár bátyámnak, tartsa szem előtt az ő tanácsait. Annak előtte és akkor is azt a kitévelt hangsúlyozza: akár bevetésen, akár takarodón van a sereg, vagy éppenséggel szál magában, sohase feledje, szépek az orosz nők, mit hogy szépek, csodálatosan festenek, viszont Aladár fiam, ne feledd, hódítónak, megszállónak közelharcban, vonalban, ágyban, szénakazalban hódítóként kell viselkedni. A hódítás, a gyilkolás nem egyszerű dolog, a logikával nagyon is összefügg. Ne feledd hát a dolgot, nekiugorni a nagydarab kozák katona torkának, rántani a nyakán a bajonettel, végül is ilyen az önvédelem ösztöne, mert jó, ha tudod, Aladár fiam, ha nem ezt teszed, akkor az a háború peche és kudarca, mert logikus, ha te nem ugorsz neki a nagy darab kozák torkának, akkor az értelemszerűen a döntés kudarca, le is vagy győzve, bajonettre fűzve, esetleg golyóval a szívedben, részedről be is van fejezve a háború, ki akarná, hogy így, megsemmisülve legyen befejezve a háború. Világosabban szólva: a háború sem könnyen szenved el, ha látja katonája puhaságát, ilyesmiket mondogat Kicsi Ángi Péter Raffai Aladár honvédnek. Gondolom, értem, miről beszél a frizér, Aladár

bátyám szedje össze magát végre, ha ő mégse igyekezne, megteszi neki szívességéből a mozgósítási behívó.

A lány nyári esők nyomán lendületbe jövő sarjú arra jó, hogy Lajos sógor elnyomozza, Aladár bátyám merre jár, mert egy madárcontú ember, akarja, nem akarja, a fűben nyomot hagy egészen el Peres-patakig, ahová mindent figyelembe véve eljár dolgára, s érdekes, ilyen szituációkban jönnek az ötletek, mihez foghat egy megérkezett hadifogyó. Nem sorolnánk fel, mihez kezdhet, mert Aladár bátyám semmihez nem kezdhet, alig valamihez abból kifolyólag, hogy mindösszesen ahhoz ért, amit Lajos sógornak köszönhetően megtanult a szemével. Egészen jól érti, hogyan kell segíteni nehezen ellő szarvasmarhán, vagyis jól elhúzni a borjút, herélni malacot, lónál gyógyítani puffadást, kólikát, s ezzel be is zárul a kör.

Lajos sógor nem nagyon állhatja, ha a fia ilyen kényes helyzetekben nézi apja ténykedését, inkább menne el vasutasnak, bányásznak, öntőnek Hunyadra, mondja, mert ebben az időben egészen kilátástalan a helyzet, mert milyen lehetne háború, ráadásul elveszített háború után, mi jöhetne számításba. Eltakarítani a lőtetet? Eltakarítottak mások. A katonák hulláit is el, bár még mindig cserélgetik, viszik-hozzák a megavasodott hullákat, újabb és újabb parcellákba szállítják szürke Molotovok platóján. Holt katonákat, mintha nem lenne már mindegy nekik. A holt katonák szétszalazásáról Lajos sógornak megvan a véleménye, van nagy empátiája is, verset ír a halott katonákról, mert el kell mondanom, a sógor költő, bár ő titokban tartaná ilyenzerű ténykedését, de minthogy halotti torokban ő szólal fel, a sír szájánál ő mond ferences atyákat meghaladó búcsúztatót, mindjárt kilátszik belőle a költő, kétségtelenül tehetség, ráadásul nem is kezdő.

Dehogyan onnan tudjuk meg leghamarabb, hogy Lajos sógor nem közönséges ember, hogy fiának a mifelénk nagyon ritka Aladár nevet adja, hanem elsősorban onnan, hogy néha előveszi Prohászka Ottokár vaskos előállítású publicisztikagyűjteményét, amire soproni átképzése során tesz szert, megvan neki Herczeg Ferenc néhány regénye ugyancsak Sopronból, költőkből Sabolcska Mihály, és megvan Reviczky Gyula is, aki hiába van meg, mert Lajos sógortól kinyitva nincs soha, valahogy nincs kinyitva, és még nem beszéltünk Tolnai Világlapjának több sorozatáról. Ha már Sopronról esik szó, nem tartom elképzelhetetlennek, hogy Lajos sógor különös vérvonal, csak mi nem tudunk róla,

mondjam, rejtetten őspolgári vér, mert a hűség városában olyan történet esik meg velem, amitől, hogyha távolian is, de a magasabb rendű származási eshetőséget okvetlen szem előtt kell tartanunk. Nem az, hogy Lajos sógor elmegy Sopronba átképzésre, s ha igen, akkor az átképezendő embernek vadonatúj kucsma jár a nyárádszeredai vargától, egyéb jó öltözék, mert Lajos sógor mégsem nézhet ki olájnak, mert egy oláj átképzést is megjár jóval azelőtt. Nem az, hogy mennek vele komák, ismerősök, hogy az utcán virradjanak meg. Hanem az, hogy Sopronban átható, sűrű eső várja az erdélyi fiúkat, hogy sógor nyakába folyjon valami fekete lé, hogy nézzék a fekete lét, hogy a búzaházi Molnár Misi mondja meg, a kucsma hamisítvány, nem igazi báránybőr. A történethez okvetlen kell még egy hajnalian borzas nagysága, hogy elhúzza a súlyos bársonyfüggönyt, kihajoljon a sarkaiban stukkós ablakon, stukkó mint szájpenész, zabola, ahogy mondják mifelénk, a hajnalian borzas nagyságának a történethez látnia kell sok álmos átképezendőt, hogy mondja: nézd, papa, mennyi oláj van az utcánkban. Székelyek vagyunk, kezét csokolom, szól fel sógor tőle szokatlan plebejusi alázattal, még hallja a vastag, rekedtes férfihangot, hallgass, Terézia, az isten szerelmére, a gördülő zöld bársonyfüggöny zárja le a történetet a hűség városában. Zárná le, ha sógor nem látna valamit, de lát, éppen nem jókor lát, mert amit lát, azt látja más is, a fene egye meg. Sőt olvas is Lajos sógor, minthogy olvas más is, a kapu előtt olvas, és még sokáig olvasna, ha nem avatkozna be egy tisztiszolga, cseppet se tisztelettel kérve Lajos sógort, és mindenkit kérve, menjenek távolabb, nincs itt semmi látnivaló. Lajos sógor fenntartással, zakatolva megy tovább, mert kapu fölötti táblácskán olvassa a biztosan közismert, de inkább biztosan rettegett, szidott, átkozott nevet, hogy Raffai István törvényszéki bíró, a hajnalian borzas Teréziáról viszont semmit sem tud meg.

Lajos sógor más közönséges halandóhoz képest azt sem viseli közömbösen, hogy gróf Majláth Gusztáv Károly püspök bérmálja a franciskánusok templomában. Elbeszéléséből könnyen leszűrhetem, számára az esemény revelációja nem az, hogy bérmálás szentségében részesül, még csak nem is az, hogy egyházi méltóságon túl valóságos magyar gróf ken homlokára krizmát, hanem a püspöklátogatás csakugyan nem közönséges pillanatának a részese, ő talál rá ugyanis a Nyárád partján kitépett sarjúboglyában pihenő gróf-püspökre, hogy

büszkén jelentse a főatya eltűnésének hírére falfelhérré váló, amúgy is mindig sápadt csíktusnádi Éltes Gábor, páter Polikárp gvárdiánnak. Egyébként Lajos sógor jelek szerint nevezett házfőnök kedvence. Nem azért kedvence, mert a Raffai család erején felül, viszont önzetlen felajánlasként kolostorba visz 10 db. tojást, három kupa kenyérlisztet, örölvé búzaházi Fehér Ádám gőzalmában, plusz 1 db. jérce, 1 kocka köpült vaj, ezen felül a szerzetesháztól egyáltalán nem várt félskatulya, saru kenésére alkalmas lábbelikrém megy még. Hanem sejtéseink szerint azért lesz kedves a páter szemében, mert Lajos sógor mindent eldöntően elsőként cáfolja meg Orbán Kata vénleány valótlanságokat állító locsogását, aki megállás nélkül hangoztatja, hogy Jobbágytelkéről sokszor kilenckeddi búcsúra jövet két szemével látja Keresztelő Szent Jánost mezítláb, kőkorsókkal lejárni ivóvízért a Nyárádra, sőt látja a temetői kápolna előtt álló matuzsálem hárs alatt többször is Keresztelő Szent Jánost a temetőőrrel, vagyis Márkó bával beszélgetni, azzal a Márkó nevű varjúképű emberrel, aki Bem tábornok seregében kürtösként szolgálja a hazát, akinek – megint csak Orbán Kata víziója szerint – különös szerepet szán a gondviselés, mert Márkó bácsi ekkor már ott lakik a kápolna tornyában, van úgy, hogy súlyos szárnycsapásokkal kirepül, elhúzza Árpahely felé, leszáll egy száraz és csonkolt szilvafára, előveszi kürtjét, fújja és fújja. Azért ott, mert ott van a barátok hajdani szőlőse, a kürtöt pedig kölcsönadja Török Eleknek, a barátok utolsó vincellérének, hogy avval riassza el a csapatokban támadó sereglényeket. Beüt a filoxéra, elviszi a nemes szőlőt, és elviszi a barátok utolsó vincellérét, a kürt ott marad a csonkolt szilvafa odújában, onnan veszi elé Márkó bácsi, ha varjú képében éppen fújni van kedve.

Lajos sógor az eszéhez fogható képességgel és kellő tapintattal hozza Orbán Kata néni tudomására, nevezett szent nem a Nyárád, hanem a Jordán folyóból mert keresztvizet csorgat a Megváltó fejére, meg aztán Palesztina egyáltalán nem összetévesztendő Magyarország ezen keleti, palesztin tájakhoz semmi szín alatt nem hasonlító vidékével, úgyhogy hamisan mondják a berki földekre, hogy olyan, mint Kánaán. Noha Orbán Kata vénleány Lajos sógor állításaira mindösszesen annyit tud mondani, nincs igazad, taknyos kölyke, mégis sokan Orbán Kata állítását vélik valószínűbbnek, hihetőbbnek, a hely szelleméhez közelállóbbnak kivált, viszont vannak, akik nem zárnák ki, lehet,

mégiscsak a taknyos Lajosnak van igaza, amiben a gvárdián percig sem kételkedik. Márkó báról Lajos sógor nem nyilatkozik, minthogy elismeri, ha ő- és újszövetségi tanokból korához, iskolájához képest kellőképpen fel van készülve, a magyar történelem ezen szakaszából, meglehet, elégtelenre vizsgázna, úgyhogy a kürtösről alig, vagy egyáltalán nem tud semmit mondani.

Nem állna szánktól messze az igazság, ha azt mondanánk, Aladár bátyánk az apja eszét kapja meg a Jóistentől, sőt még azon fölül is ad neki, mert eszes ember hírében állt akkor is, mielőtt hadba vonulna, azután is, hogy csodával határos módon hazatér. Azt kellene mondjam, hiányos fizikumát észben pótolja fel a teremtő. Bizonyára nem véletlen, hogy a fiú az Aladár nevet kapja, bár katolikus hitteden nem ritka név, de ezen döntés mögött mégiscsak Lajos sógor magyar őstörténeti tájékozottsága található, és nem kizártan Gárdonyi, Herczeg, a Tolnai Világlapok hatása. Lássuk be, csakugyan ritka előfordulású név a mi vidékünkön, s mint már mondtam, valami polgári sújtása van, bár igaz, Ilon nénénk erősen tiltakozik, amikor Lajos sógor közli vele, hogy az újszülöttről Aladár lesz, mert Ilon nénénk attól tart, hogy a sok Jóska, Sándor, Feri meg Pista folyton csúfolódni fog Aladárral, amire van példa, éspedig a kántortanító szintén Aladár névre hallgató fiának feszt azt kell hallania a taknyosoktól, Aladár, neked szarik a madár, ezért mondja Ilon nénénk, legyen a fiúból Elemér – hiába. Névadás szempontjából Lajos sógor mindenestre úttörő, természetesen nem számítva ide a kántortanítót, mert ő mégis más, keménygallért hord vasárnap délelőtt, a kántornénak napernyője van, és szép vonalú orra alatt oltári szemölcsce.

Negyvenhetet írunk, erősen mozognak a kommunisták, amit Lajos sógor jól lát, hangoztatva, feljöttek a patkányluktól, és ha csak teheti – persze úgy intézi, hogy különösebb akadálya ne legyen –, felhívja az emberek figyelmét a leselkedő pestisre. Lám, megint csak Lajos sógor eszességére vall, pattintásra milyen szintézisbe képes hozni kommunizmust rettentő járvánnyal. Ilon néném hiába mondja, fogd be már a szád, Lajos, meglátod, megint a segged veri meg a szádat, amit viszont Lajos sógor nem tud értelmezni, szegény Ilon beszél, hadd beszéljen, mert nagy a kínja, kinek nem nagy, ha folyik a lába, azon már senki nem segít, legfeljebb az Úristen, ha letekintene ránk, mondja Lajos sógor. Aladár bátyám jól érzékeli Lajos sógor hamisságát, mert a kín

elviselése dolgában szégyentelenül többes számban beszél, nem sül ki a szeme, nem fél az Istentől, hát persze, hogy nem fél, mert Prohászka Ottokár, mert gróf Majláth Gusztáv Károly, mert páter Polikárp. Aladár bátyám ekkor, főleg ebben az időben erős furdalást érez a lelkében, mert frontra küldött anyai levélben valami füvek vannak emlegetve, amit Vészi Lídia néni, szül. Raffai javasol, jó hírű füvesasszony lévén, hogyha ideje akad, nézzen szét az orosz dombokon, hátha talál azokból a burjánokból, mert mifelénk nagyon ritka, majdnemhogy fellelhetetlen gyógyfüvekről van szó, de hát ki látott olyant, hogy teszem azt, Nagy Jóska vagy Kis Pista hadifoglyot koffer szárított gyógynövénnyel eresszék haza nagy Oroszországból.

Újévre jön a hír, bemondja Amerika Hangja, hogy Romániában a kommunisták szélnek eresztik a királyt, persze a rádióban nem így van mondva, erről az eseményről bezzeg a Bukarestbe szakadt lószagú Jenő bátyánk nem ír, lehet, ebben az időben már nem él, elképzelhetően korábban elviszi a szifilisz, mert jött egyszer valamikor valami furcsa hír Jenő bácsiról, mármint Lajos sógor bátyjáról, hogy tán folyik a Jenő bácsi fasza, ilyesmi. Mindösszesen annyit tudunk, ami készpénznek vehető, hogy Jenő bácsi összeadja magát egy bizonyos, tetves macskák, javasasszonyok, bordélyházi kurvák és sintérek között élő Ifigénia nevű görög asszonnyal, akivel kettesben emelkednek a földtől elfelé, felhővé válnak valahol a Mahalán. Ha mégis élne Jenő bácsi, nem kétséges, hogy érzékenyen érintené Mihály király elzavarásának híre, akárhogy is királyi lovarda csutakolója volt Cotroceni-ben. Úgyhogy Lajos sógor nem is ad fel Jenő bátyjának távirati gyászjelentést, különben is, ha a címzett élne, akkor sem küldene távirati részvényt nyilvánítást, tudja jól Lajos sógor, amikor Ilon néném meghal, elviszi a lába folyásából adódó vérmérgezés. Még csak annyit: Lajos sógor Jenő bácsi utolsó jelentkezését az osztrák-magyar hadsereg Bukarestbe való bevonulásának idejére teszi, amikor is mindenkit megindító szép levélben számol be a felemelő történelmi eseményről. Olyasmiket ír Jenő bácsi, hogy szerencsés embernek tudhatja magát Erich von Falkenhayn tábornok, hiszen névnapjára megkapja Bukarestet...

Sírunk, miért ne siratnánk Ilon nénénket, jön, hogy duvasszuk bele a sírba Lajos sógort, aki oltári közömbösséget prezentál felesége temetésén. Miközben egy páter örök világosságot emleget énekelve, rezgettetett hanggal, Lajos sógor mindenki megbotránkozására orrliká-

ban buján tenyésző szőrszalakat tépeget. Úgy látszik, ez kifejezetten Raffay-jegy, ebből Aladár bátyám se marad ki, már kamaszkorában fényes csipesszel kitépett kunkori szőrszalakat tart lámpafény felé Kicsi Ángi Péter.

El nem hinném, ha nem ismerném Lajos sógort, de mivel ismerem, alig kapom föl a fejem, amikor Aladár bátyám újságolja, hogy a sógor a szeme látásának rohamos gyengülésére panaszodik, dörzsöli és dörzsöli vörösrre, írna valamit ugyanis még aznap este a temetés után, mert van, ami nem vár halasztást, például a temetési költségekre fordított kölcsönpénz osztása és szorzása, csakhogy Lajos sógor nem oszt és nem szoroz, mert azt amúgy fejből tenné meg, amint magára hagyja a vigasztalást túlzásba vivő rokonság. Az a helyzet, hogy Lajos sógor nem lát jól, van, amit egyáltalán, s ha nem lát az ember, akkor csak turbózza magát, hogy nem látja, amit szeretne, pedig az érzelmet, uram, megbocsásd, hogy ilyen szomorú helyzetben ilyesmiről kell beszélnem, nem írni kell, hanem érezni, és látni sem nagy baj, kis híja annak, hogy nem Aladár bátyám kezdi diktálni a sort: jó apám, az érzelmet érezni kell, nem pedig látni, csakhogy az érzelmek szűkszavú kifejtésére látásra van szükség, vagyis papírra kell vetni mindösszesen annyit: jöhetsz, Ilonám. Ezt az értesítést Aladár bátyám a papírról lesi el, mert Lajos sógor úgy tudja, ha este kigyúló lámpa lángjának imbolygása megmozdít minden lapuló árnyékot, akkor a háta mögött csakis árnyék jár, vagy éppenséggel suhan, mint Márkó bá a kápolna felett, mert hiába mondja, hogy papíron számol, mert az ilyenkor elsőrendű dolgokat ismétlés nélkül fejből fűjjük, hogy a papnak szerényen, mondhatni jelképesen fizetendő 5 kenyér ára, azaz 100 ezer lej, a sekrestyésnek 20 ezer lej, a harangozónak 80 ezer lej, a nyárfakoporsó 200 ezer lej, szemfedél 120 ezer lej, gödörösök 130 ezer lej, halotti torra járó kenyérliszt ára 110 ezer lej, két ötliteres korsó gabonapálinka ára megint 400 ezer lej, két liter virrasztási lámpaolaj ára 130 ezer lej, és a hat törött pohárért 48 ezer lej fizetendő be Asszisi Szent Katalin Nőegyletnek.

Járni jár, noha tudva van, ekkora pénze Lajos sógornak nincs a fiókban, és akinek nincs, nem is lesz, kölcsönből állja a rokonság a toros temetést. Aladár bátyám tudja, neki kell törleszteni, és sietni vele, mert ha jól hírlik, pénzbeváltás előtt állunk, ki tudja, mit hozhat a jövő, mert sok dolog egyszerűen fiakra ruházódik, nem csak az

orrlikból kilógó kunkori szórszálak, hanem az adósságok is átruházódnak fiakra, az egyszerű átruházódás nagyon is vitatható, ebbe most nem mennénk bele, viszont Aladár bátyám Imre bátyja belemegy – ekkor még bátyákból, nénékből áll a világ, szerintem nagyon helyesen –, szívesen adja félszemére vak lovát Aladár bátyámnak, a lónak is talányos sorsa van, akárcsak Jepatyina sorsa, talányos, hajlok arra, a ló szemét korbácsnyéllel verik ki, mindegy már, adja, hogy az öccse fogjon hozzá a fuvarhoz, hordja a Nyárádról a kavicsot, az útügy meglehetősen jól fizet, mert már nem közös ügy az út, hanem az úté kizárólag, addig hordja, piszkál aknát Aladár bátyám, amíg a temetési költségeket kikeresi Lajos sógornak. És akkor megjelenik Ilonkám, hangsúlyozottan nem Ilon, hanem Ilonkám, aki a kornak megfelelően lila rúzzsal keni ki szája peremét, hogy legyen, mit lásson Lajos sógornak, filteres cigarettát szív Ilonkám, majdnem olyan finomat, mint Csuday alhadnagy a lövészárkok mélyében, ha nincs filteres, beéri filteres nélküli szálakkal Ilonkám, ilyenkor meggyfaszipkába szűrja a cigarettát, baszik a világra, mondja Aladár bátyám. Merészelem állítani, Aladár bátyám az aknában lapátnyélen támaszkodva ezen s ilyen dolgokon gondolkozik, amikor egyszer csak lát fehér villanást, feje tetejére mintha légkalapács sújtana, nézi, mi van, mi történik az aknában, hát persze, megjelenik a vasököl, azazhogy a két román csendőr egyike, talán már milicista, nem nézheti jó szemmel, hogy Aladár bátyámnak levente sapkája van, még veszített háború után is levente sapkája, meg kell torolni, torol hát, előbb jót üt a gyermekképű, madárcsontú fiatalember fejére, puskatussal, vasököllel, mindegy az, hogy zsebben a levente sapkával fütyörészve távozzon. Ekkor már tudja Aladár bátyám, hogy gyorsan felkeresi Balázsfalva szomszédságában levő Túr plébánosát, megmondja, lenne a plébános úr kocsisa, aki ha úgy vesszük, megint csak nagybácsi, Ilon néném tanult öccse a plébános. Mielőtt elmenne Túrbe, megígéri, elmeséli egyszer Jepatyina történetét, mi alig várjuk, megjöjjön, elmesélje félvak Jepatyina történetét, aminek sejtésem szerint Aladár bátyám vastag részese.

Eközben Lajos sógor írja, írja verseit, de nem hajlandó felolvasni belőlük, még csak passzusokat sem, mert már olyan világot élünk, amiről nem akarok beszélni, abbéli meggyőződése szerint sem, hogy erről a világról versben fog beszélni Lajos sógor valamennyi költemé-

nye, feltéve, ha eljönnek az amerikaiak, amiben egyre többen reménykedni merészelnek, köztük Lajos sógor is, mert ki, ha nem ő elsősorban.

Sógornak ebben az időben nincs más dolga, mint elrejtteni a verseit. Hová, háová, azt csak ő tudja, viszont én sejtem már, hogy a temetői kápolna előtt álló matuzsálem hárs hasadéka lesz az, ebben az időben Lajos sógor erősen konspirál, állandóan csokor sárga virágot visz Ilon néném sírjára, s ha látja az öreg varjút kirepülni a toronyból, megy elrejtteni verseit. Csakhogy a fáknak, füveknek szemük van, nemsokára megy a temetőbe verset keresni Tóth Zoltán, a nyárádszeredai járás szekusa, látja az öreg varjút kirepülni a toronyból, és a szekus is bele tud borzongni, főleg délután, ha elindulnak, fejfától fejfáig haladnak az árnyak. Tóth Zoltán csőre tölt, homlokáról hideg verítéket törül kézféjjel, rejtőzködő füles fák szerint elmondja magáról, micsoda geci, gyáva fasz vagy, Tóth Zoltán. Mint látjuk, rangját nem árulná el, saját magának se árulná el, mert így is, úgy is szégyellené – talán. A verseknek márpedig valahol itt kell lenniük. Hátha megmondja Keresztelő Szent János. Vajon megmondja?

Van más is, nem csak Tóth Zoltán, és ez nagyon bántja őt, hogy van. Mégpedig Bőr Erik százados.

Bőr Erik nem is sejti, hogy kerül rádió. A készüléknek Lajos sógornál lenne a helye, mondják, viszont nagy tisztelettel elkéri Lajos sógortól, legyen a Marci-fogadónak rádiója. A készüléket, ha igaz, Temesvárról hozzák, abban az időben kerül a völgybe, amikor nyaranta, el egészen vizek őszi tisztulásáig, agyoncsapnak minden szál márnát, árammal üttetnek halat az orvhalászok, viszik kosárszám. Fejünk fölött alighogy kifeszítik a huzalokat, az első néphatalmi vívmánnyal máris élni kezdnek, az iparból hazanézó legények vadonatúj kétszázhuszat lógnak a folyóba, bokájukat összeverik a pózna tetején, csattog az iparból szerzett gumicsizma. Azt mondják, magasból szarják le a néphatalmat.

Balogh Misit, vagyis Amerika Hangját ott lelik meg partra dőlve, sárfeketén tűzre való uszadékot gyűjtő cigányok, körülötte a halál pörzsölt sziluettje. Misi az, Amerika Hangja, suttogják a faluban, miután elhallgatnak a harangok. Misi köti be a szóban forgó rádiót, megmutatja Lajos sógornak, mennyit szabad mozdítani a keresőn; azt mondja, a recsegés nem műszaki hiba, hanem szovjet zavaróállomások sisteregnek a készülékben.

Misi, csakugyan eljönnek az amerikaiak? – kérdezi Lajos sógor.

Itt lesznek, mire a márnák felhúznak a sűgőkon a Vermessy-kert alatt – mondja Amerika Hangja.

Misi, mint partra vetett hal, kikerekedett üveges szemmel nézi az áthúzó géprajokat, az önkéntes tűzoltók nagy nyomású tartályvízzel slagból spriccelik le róla a halál sikamlós nyálkáját, hozott vízzel mossák, a folyóból nem szivattyúznak. Tilos a hullához menni, mondják az önkéntes tűzoltók, amíg nem jön ki a halottkém, mi eközben himbálózó gyökerekről nézzük Amerika Hangját. A hullát velünk együtt bámuló emberek állítják, Misin ül a halál, beszélgetnek. Ki másról, ha nem Hruscsovról szól a pletyka.

A gépek, a csapatszállítók talán jóval a felhők fölött szállnak, mintha nagy kínnal, légifájdalommal, motorhibákkal vagy mivel haladnak keletről nyugatra, ki tudja, mit láthat Misi, Amerika Hangja, fekve a földön, hanyatt. Ez a kép Andor papot erősen megilleti, különben nem mondja, hogy a felszállt lélek látja bizonyára, nem vörös, hanem kékcstillagos gépek hozzák el a szabadságot.

Kelet felől? – okvetlenkedik Lajos sógor.

A megyéspüspök sürgősen magához rendeli Andor papot, többé nem mond semmit a szabadságról.

A hírek a völgy egyetlen rádiójából folyamatosan jönnek: vér folyik Budapesten.

Ülünk a rádió körül a Marci-fogadóban, Lajos sógor óvatosan hozzányúl a keresőhöz, valamerre teker. Ő sem tudja, mit akarna befogni a nagy éterből, valamit hátha hallana. De nem. Nemsokára elviszik a rádiót, fekete öltönyösök jönnek érte, pedig szerkesztenek neki kis lécállványt, van, amikor senki sem várja el a rádiótól, hogy megszólaljon, bár Lajos sógor szerint érdekes lenne, ha... Az öltönyösök elviszik a rádiót csak úgy, pedig valaki félméteres cserépvázát állít rá. Nem jár bele virág, állapítja meg Lajos sógor, mert csikdánfalvi fekete cserép.

Eliza néni résnyire nyitja az ajtót, megnézi, ki jár ilyen korán. Ha Lajos sógor, akkor üsse ki a kád dugóját, mondja, folyjon le a lé. A patkó alakú, rücskös bakon ülő kádat nem hűti le az éjszaka, ölelem, mint valami masszív cserépkályhát, mint aki fel akarja venni mindenestül. Spirálosan csorog lábfejemre a szétspriccelő lúg, kapcám kinyújtózik a köveken, Eliza néni macskája közelebb jön megnézni, igaz, hogy bél, nyesedék mosódik a köveken, disznó- vagy borjúbél? Nem az a világ,

kiscicám, mondom. Für bácsi sitten van, így mondja Eliza néni Lajos sógornak: sitten van, miután Pöttyös Igric, Für bácsi kuttyája feladja a mézáróst. Kiássa a borjú belsőségét, és elmegy vele a néptanácsra ágálni. Viszik Für bácsit duzzasztógátat építeni, a szapulókád dugóját így nem Für bácsi, hanem Lajos sógor üti ki. Bőr Erik százados meghagyja Eliza néninek, a száját jó szorosra befogja, csak levegőt esetleg. Pöttyös Igricnek hurkát dob Eliza néni, természetesen mérgezve.

Tömjed, mondja Lajos sógor bolond Magdolnának. Tömöm, mondja a foghíjas vénleány, és talpas fenyőrúddal döngöl ázott surgyévásznat, monogramos párnahuzatot, sok-sok lepedőt, bolond Magdolna jól kipréseli vásznakból a lúgot, a kád lyuka már csak szagगतottan pisil, mint Für bácsi, aki a békási duzzasztónál ebben az időben százszor is vesén, ágyékon van rúgva.

Na, most szépen befogok, mondja Eliza néni Lajos sógornak. Kivezeti az istállóból Für bácsi pókos kancáját, majd odaszól a lónak: megyünk, Laci, a Nyárádra. Bolond Magdolna meg se nyekken, úgy dobja fel a tekenő áztatott fehéreneműt, mint a semmit, indulnak a folyóra. Végighajtanak a falun, sokan felteszik szapulnivalójukat, valamennyien felkucorodnak a saroglyára. Asszonyok mennek, hajtanak a Nyárádra. Kár, hogy nincs közöttük Ilon néném, kár, hogy korán elviszi a lába. Pontosabban kiviszi a dombra, van, amikor kifelé folyik el az élet, mondom Lajos sógornak. Ő: a szájából veszem ki a szót.

A férfiak a padlásokról lesik a menetet, azt mondják, né, mennyi fekete asszony. Rejtőznek a férfiak, mert Lajos sógor látja Bőr Erik árnyékát az alszegen, felszeg felé jövet. Hadd jöjjön, mondja bolond Magdolna, a faszát lecsavarom. Nevetnek jót az asszonyok, a fekete mezőkben élesen világítanak hófehér fogsorok. Azt mondják, halottak napja után nagyon is élesek a vonalak.

Bőr Erik létrán állva felszól a padlásokra, menjenek, tolják meg a Wehrmachtól itt hagyott motorkerékpárját. A százados mindig a völgy embereivel taszítatja kivénhedt Pukkját. A férfiak taszítanak, tüdőt köpnek hegynek menet százszor, ezerszer. Akkor is tüdőt köpnek, amikor Bőr Erik a Farkasverem nevű szakadék felé taszítatja magát, hadd lássa a folyón szapuló asszonyokat. Állj, kiáltotta, de nem. Ugrott volna le a motorról, de nehéz kezek nyomták visszafelé, ülj veszteg, mondta neki Lajos sógor. A százados még látja a feketében szapuló

asszonyokat, Eliza néni fehér fogsorát, aztán már nincs értelme semminek.

Másnap szokatlanul keményen fagy, a vékony jég alól szál csizma rúgással fenyegeti az eget. Né, mondják a bámulók, Bőr Erik csizmájának patkós spicce van. A folyóra rozsdás halakat hullató füzek nagy fehér lepedők száradtak. Aznap mondja be az elvitt rádió egy öltönyös ember dolgozószobájában, hogy Pesten elfojtották a forradalmat.

Bőr Erik csak később húzza be a lábát a hóolvadáستól zavaros víz alá. A Nyárád teljesen megtisztulva várja meg a következő fagyot.

Lajos sógor rejtett versei természetesen nem mennek feledésbe. Tóth Béla, Nyárádmente szekusa a kápolnában könyörögve térdepel, kéri Keresztelő Szent Jánost, adja ki, Lajos sógor hová rejtette a verseket. Keresztelő Szent János nem akar megszólalni, Tóth Béla, Nyárádmente szekusa sejt, hogy nem is fog megszólalni. Lát varjút kirepülni a toronyból, öreg, tollát hullajtó varjút, biztosan már süket, lehet, vak is, azért ütközik mindegyre a fába. Tóth hagyja repülni a varjút, elindul lefelé a lejtőn, kezét pisztolytáskán tartva. Mégsem lenne jó egy sokat tudó varjút lelőni az égről, mert ki tudja, hol, mikor lesz még jó valamire.

San Martino, 1916 márciusa